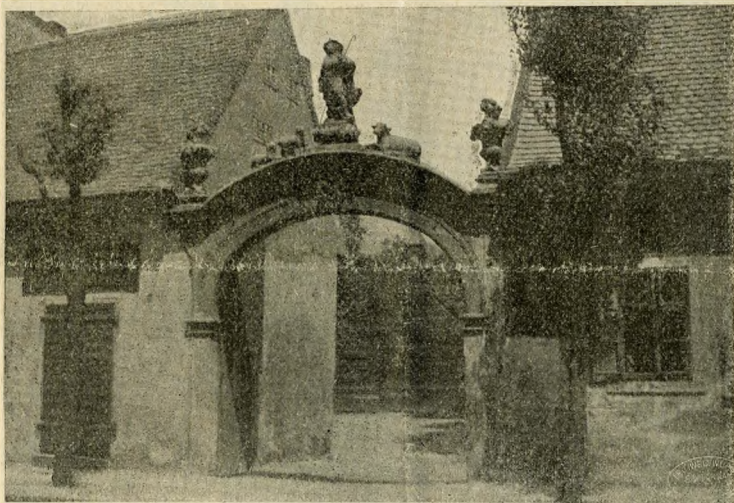

BUDAPEST ÉPÍTÉSZETI RÉGISÉGEI.

Budapestnek az a híre, hogy itt művészi szempontból nem sok a látnivaló, — különösen ami a multat illeti. Remekszép a Halászbástya, az új parlament, a kuria palotája, sőt a lipótvárosi bazilika is, de a multból nem szoktunk egyebet emlegetni, mint a Mátyás-templomot és a belvárosi plébánia-templomot. Pedig egy kis körültekintéssel a rettentő sok rombolás után, még ma is számos bizonyosságát találhatjuk annak, hogy Budapest művészi szempontból

észre sem vett dologra hívjuk föl az olvasó figyelmét.

A pesti oldalon érdekes régiség a piaristák háza. Ebbe az épületbe a galamb-utcai régi rendházból 1762-ben költöztek be a piaristák; négy évig épült ez a ház, melynek az épület két sarkán formás, domborművel díszített kis erkélye, igen csinos kis tornya és nem közönséges kapuja van. Megvan még a régi rendház is (Galamb-utca 4.), melynek szintén díszes a kapuja.

I. A BAROSS-UTCA 90. SZ. HÁZ KAPUJA.

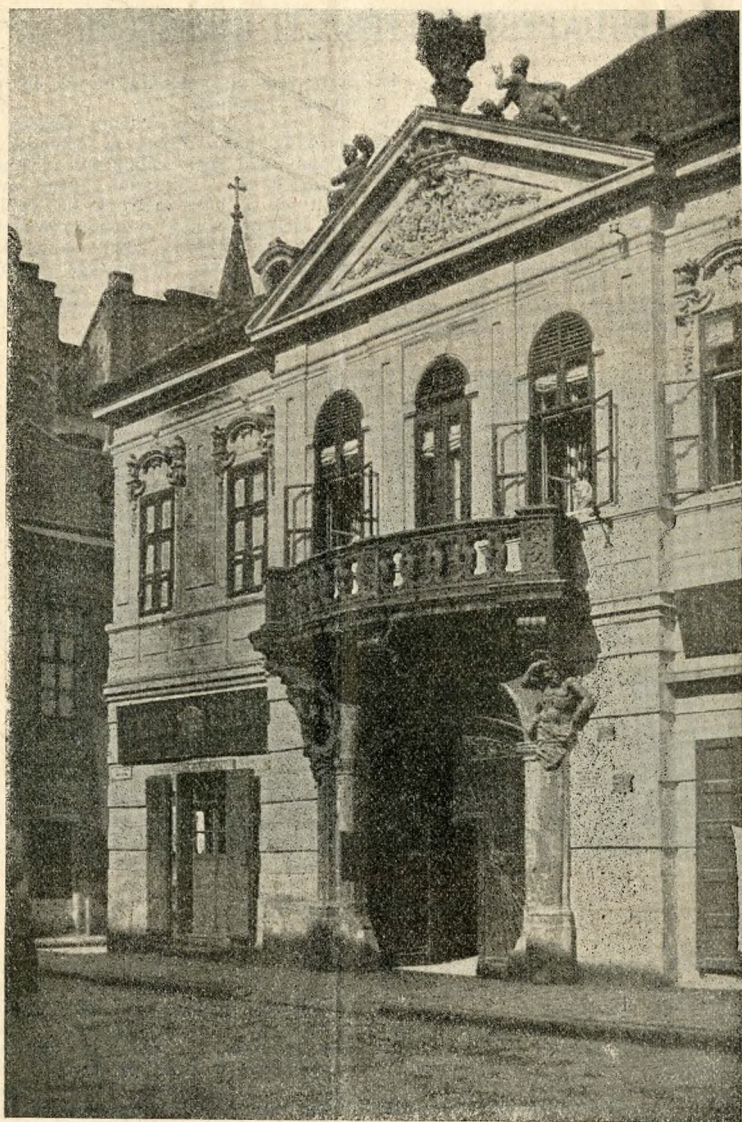
sem volt a multban oly jelentéktelen kis fészek, mint aminőnek a mi kishitőségünk elképzel.

A művészi tevékenységnek legtöbb nyomát természetesen Budán találjuk, főként fenn a várban, mely az idő viszontagságainak és a modern idők romboló vágyának leginkább ellenállott, — de találunk azért még Pesten is sok nevezetes dolgot.

Ezúttal teljesen mellőzzük a templomokat, az egyházi épületeket, az önálló szobrokat, régi kutakat, stbít, és csak néhány, legtöbbször talán

Művészi elemeket találunk a középponti városházán, mely azelőtt „Károly-kaszárnya“, és még azelőtt „a rokkant katonák háza“ név alatt volt ismeretes. Az 1727-ben épült hatalmas háznak oszlopos középső kapuja a barokk-stílnak egyik remeke.

Építész-történeti szempontból Budapestnek egyik legérdekesebb építménye a Kötő-utca 10. sz. háza, a piaristák rendházával szemben. Ez ma mint a Kriszt-féle ház ismeretes, eredetileg azonban a nemes Grabovszky családé volt. A ház igen szép kapu-

2. A KRISZT-HÁZ. IV., KÖTŐ-UTCA 10.

zata nagyon hasonlít a régi, hatvani-
 utcai Grassalkovich-palota kapujához;
 az építőművész azonban nem másolta
 le szolgái módon a Grassalkovich-
 palota kapuját, hanem új alakban he-
 lyezte el az erkélyt, és megváltoztatta

az erkélyt tartó kariatidok pozícióját is. Igen szép a ház egész homlokzata, és igen gazdag az oromdísz. Petrik Albert a régi Budapest építőművészetéről írott munkájában úgy ítélt róla, hogy „ez a legmonumentálisabb barokk-kori palota a fővárosban“. (L. a 2. ábránkat.)

A Borz-utca 10. számú (Batthyány-féle) palota barokk-kapuja is figyelemreméltó, úgyszintén a Veres Pálné-utca 67. számú ház kapuzata.

A Szép-utcában lévő Szapáry-palota, mely azelőtt az Almácss-családé volt, Budapest egyik legszebb épülete; a XIX. század elején épült, amikor a szép-utcai homlokzat még a barátok

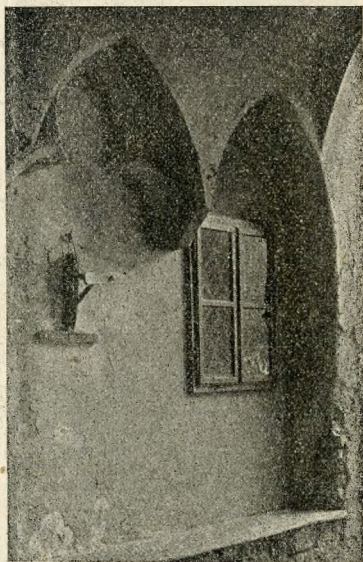
empire-stílusú ablakokat találunk. A Franklin Társulat épületének (IV., Egyetem-utca 4.) szintén barokk-kapuja van, melynek szobrászati díszé azonban már tönkre ment.

A Ludovika Akadémia épülete szintén igen szép, klasszicizáló stílusú palota volt, míg a sok átalakítással tönkre nem tették.

Pestnek művészi szempontból legremekőbb monumentális épülete — a régiek közül — a Nemzeti Múzeum, amelyet Pollák Mihály épített; a Nemzeti Színház, mely régi alakjára

3. I., ORSZÁGHÁZ-UTCA 20. SZ. HÁZ.

4. GÓTIKUS EMLÉKEK. (ORSZÁGHÁZ-UTCA 20.)

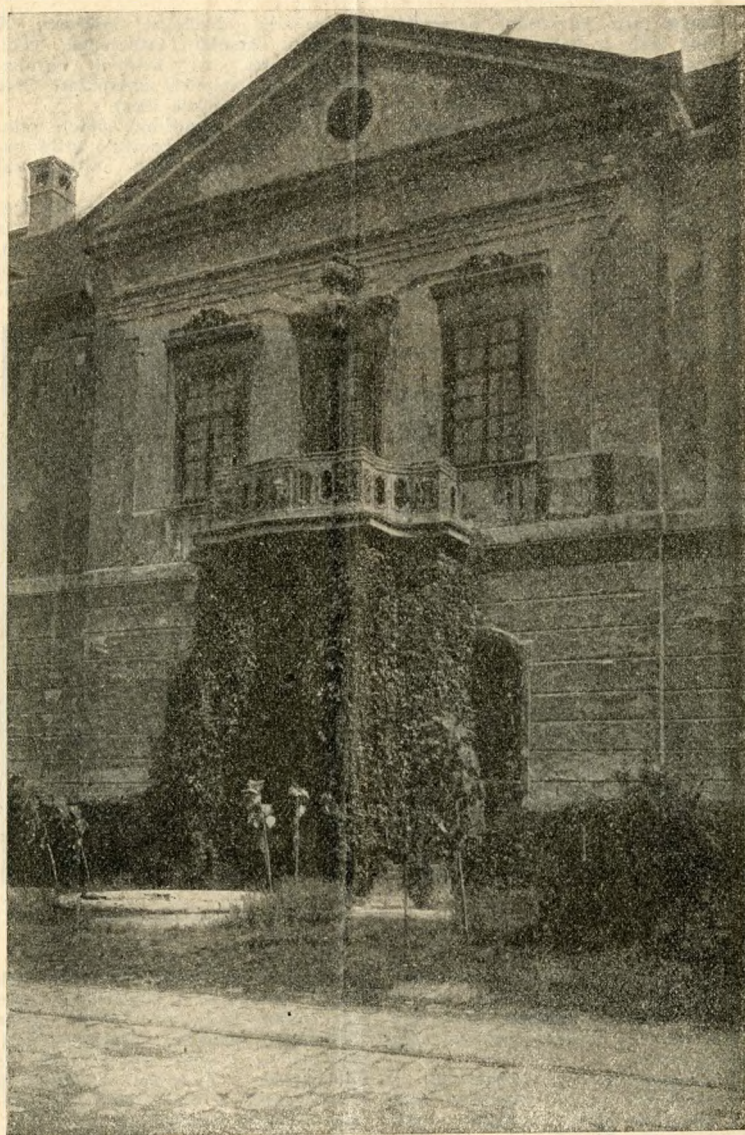
kertjére nyílt. Nagyon kiváló munka a palota empire-stílusú kapuja, és érdekes a földszinti ablakok kialakítása is; az itt lévő vasrács azonban már újabb munka.

A Bálvány-utca 8. számú ház a Lipótvárosnak egyik legrégebbi épülete, abból az időből, amikor a múlt század elején József nádor bizottságot alakított a mai Lipótváros helyén azelőtt elterülő pusztaság beépítésére és a városnak esztétikai szempontból való fejlesztésére.

A Károly-köruton az Orczy-házon

ban sokkal szebb volt; Zitterbach Mátyás munkája. A megyeháza igen régi épület, mely az 1838-iki árvíz alkalmával nagyon megromlott. 1839-ben az épület kitarozását és földíztetését Zitterbach Mátyásra bízták; ebből az időből való a megyeháza oszlopos homlokzata.

Nevezetes épület a Deák-téren az 1. számú ház is, melynek a kapu fölötti első emeleti ablaka klasszikus stílusú keretbe van foglalva. Az erkély kovácsolt vasrácsa is iparművészeti remekmű.

5. AZ ÓBUDAI ZICHY-KASTÉLY UDVARI KAPUJA.

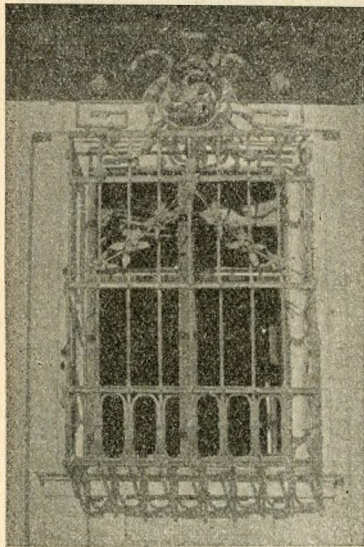
A Sip-utca 8. számú házának szép homlokzata és csinos kapualja van.

A régi Pestnek egyik érdekes emléke a Baross-utca 90. számú ház ka-

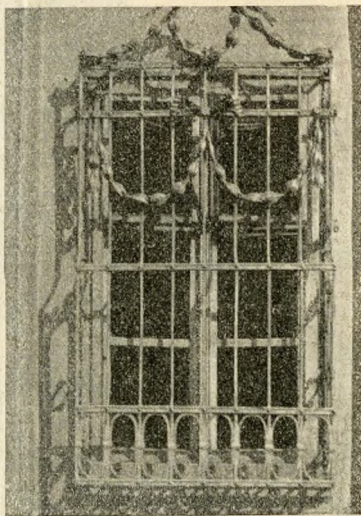
puja. Valaha régen ez volt a Józsefváros jobb módú polgárainak tipikus építkezés-módja: nemcsak a házat építették meg, hanem a kaput is. A kőből faragott barokk-stílusú kapu tetején Szent Vendel szobra áll, a kapu ivezetőinek két sarkán pedig egy-egy urna. Mind a két urna igen szép, és jól van csoportosítva Szent Vendel is a maga jámbor állataival. (1. ábra.)

Budapestnek egyik legrégebbi épülete Budán, fenn a várban az Országház-utca 20. számú háza. Valószínű, hogy

Zichy-kastélyt. Ezt a barokk-stílusú remek palotát 1740. táján építette Zichy Miklós gróf és neje Berényi Erzsébet. A palota mindkét homlokzatát oszlopos erkély díszíti, és igen szépek a palota lépcsőházának rokokó-éktípusai is. Ezzel a palotával is úgy vagyunk, mint sok más régi épületünkkel: a művészi ízlés hozta létre, s a későbbi nemzedékek barbársága tette tönkre őket. A Zichy-palota a múlt század elején kaszárnya lett, és ornamentikáját a benne lakó bakák, amennyire bírták, tönkre tették. Ma pedig az egykor díszes palota — m.

6. RÁCSOS ABLAK A MARGIT-KÖRUT 29. SZ. HÁZON.

7. RÁCSOS ABLAK A CSALOGÁNY-UTCA 17. SZ. HÁZON.

ez a ház még a XV. század elején, Zsigmond király korában épült. Az első emelet homlokfala gyámköveken nyugszik; ezek a messze kiszökkelő és egymáshoz közel álló gyámkövek lóherealakú frizt alkotnak. Az épület belső részét a XVI. század végén átépítették, de a külső rész nagyjában változatlanul maradt. A ház kapu alatti bejárójában még elég jó állapotban láthatók a csúcsíves építkezés maradványai, — a falba bemélyített padka fölött megvannak a fülke szép ívei. (3. és 4. ábra.)

Nagyon kevesen ismerik az óbudai

kir. dohányraktár. És annyira körülvevették idomtalan épületekkel, hogy az utcáról (a Szentlélek-térről) már észre sem lehet venni. (5. ábra.)

Budán némely régi házon, ha egyéb nem is, de föltűnik az ablak kosárrácsa. A Margit-körut 29. számú házon kevés az építészeti dísz, de igen szép az épületnek kovácsolt vasból készült nyolc ablakrácsa. A rács alsó része kigömbölyödik, — hogy kényelmesebben lehessen az ablakba kikönyökölni, vagy talán hogy az ablakba szánt virágok fejlődését ne gátolja a vasrács. (6. ábra.)

8. RÉGI HÁZ BUDÁN, A FŐ-UTCA ÉS PALA-UTCA SARKÁN.

Szintén Budán, a Csalogány-utca 17. virágfüzérrel diszített és fejlett műszámú házon láthatunk még igen szép vészi ízléssel kovácsolt ablakrácsokat.

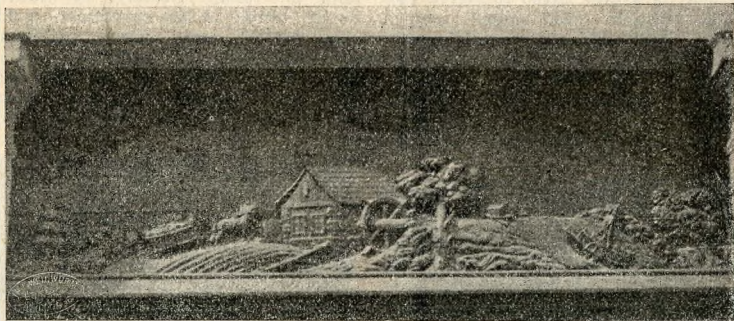
Úgy a Margit-köruti, mint a csalógányutcai ablakrács (7. ábra) a XIX. század elejéről való.

Budán figyelemreméltó építészeti emlékek: az országos levéltár háza, mely régente a Klarissza-apácák kolostora volt. A ház valószínűleg a XVIII. század elején épült; a Klarissza-rend eltörlése után, 1786-ban a

egész teret elnevezték, még most is megvan a kutyák elől futó szarvasnak a dombormű-képe, mely azonban a sok festés miatt már sokat veszített eredeti kecsességéből.

Az Apród-utca 1. szám alatt füzéres párkánnyal díszített, empire-stíli házat találunk.

Empire-stíli kapuja van az Attila-

9. FAFARAGÁS A LAJOS-UTCA 150. SZ. HÁZ KAPUJÁN.

10. DOMBORMŰ A MINISZTERELNÖKI PALOTÁN.

helytartó tanács vette birtokba. Igen jó állapotban van az épület udvari homlokzata és árkádja. Szintén a XVIII. század elejéről való a várbeli színház, mely eredetileg a karmeliták temploma volt; csak 1795 óta használták színháznak.

A Szarvas-tér nagyjában még ma is olyan, mint amilyen százötven esztendővel ezelőtt volt. Azon a különben stílszerű házon, melyről az

köruton a 34. számú és 43. számú háznak is.

A Batthyány-tér 4. sz. ház homlokzatát néhány csinos dombormű díszíti. Egyik az Őszet, másik a Telet, a harmadik a Nyarat ábrázolja.

Nem nagyon díszes, de stílszerű a hercegprimási palota homlokzata is, fenn a várban.

Meglepően díszes a régi Szent János-kórház széna-téri homlokzata, me-

lyet két hatalmas oszlop ékesít. Valószínű, hogy ezt a díszet az 1727-iki kibővítés alkalmával toldották az épülethez.

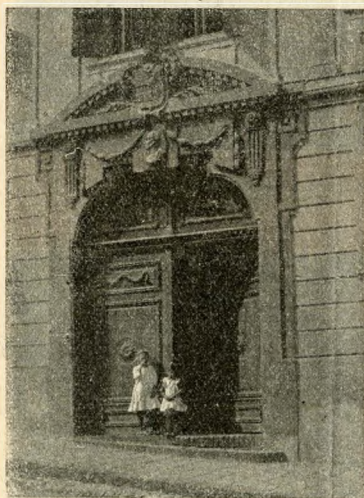
Nem ilyen régi, de igen tiszta stílusú épület a Korvin-tér 13. sz. ház is.

Az Országház-utca 5. számú háznál az ünök fel, hogy a kapunak nemcsak az építészeti része, hanem kapuszárnyai is kiváló ízlésű mesterre valának. Hasonló szép kaput fenn a várban még csak egyet találhatunk: az Uri-utca 35. számú házon.

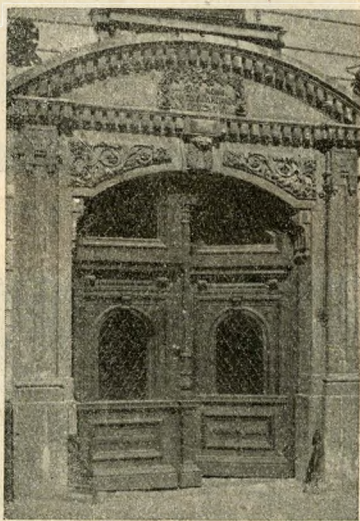
Nagyon szép árkados, íves udvara van az Országház-utca 10. számú háznak.

A pusztuló Tabánban már nem sok

szült, az udvar nem költözött le Budára, hanem a már előregedett és kegyessé vált Mária Terézia apácákat telepített bele 1769-ben. Mikor néhány év múlva az egyetemet Nagyszombatból áthelyezték Budára, az apácák átköltöztek a Váci-utcába, a dominikánusok előbbi klostromába, és a királyi várpalotát az egyetem foglalta el. Ismét néhány év múlva Pestre tették át az egyetemet, a királyi palotát pedig nádori palotának rendezték be. A hatalmas épület, melyben 203 szoba volt, az 1849. májusi ostrom alkalmával nagyon megromlott. A restaurálás és kibő-

11. A DONÁTI-UTCA 14. SZ. HÁZ KAPUJA.

12. A TÁRNOK-UTCA I. SZ. HÁZ KAPUJA.

művészi dolgot találunk, de megérdemli a megtekintést a Fehérsas-utca 4. számú ház hatalmas kapuja, mely a mellé álló szegényes kis házikóhoz képest túlságosan díszes.

Budán a legszebb monumentális épület (a templomokról nem szólva) a királyi várpalota. Ennek az építését, a régi királyi palota helyén, 1745-ben rendelte el Mária Terézia királyné. A terveket Hillebrand mester készítette. 1749-ben volt az alapkövetel, és az épület húsz év múlva már készen volt. Amikor pedig elké-

vítés munkáját csak néhány esztendővel ezelőtt fejezték be a hatalmas épületen, melynek igen sok részlete híven tünteti fel a kései barokk-korszak építészeti stílusát.

A Fő-utca és a Pala-utca sarkán is van egy művészi szempontból nagyon figyelemreméltó régi épület, melynek különösen sikerült a sarokerkélye. Az épület fő-utcai homlokzatán az ablakok alatt és fölött, doborművek is vannak. (8. ábra.)

Régi épületeink kapuin aránylag elég gyakori a szép fa-faragás; a

legtöbb kapun azonban csak ornamentális dísz van, még a templomokban is. Érdekes kivétel Obudán a Lajos-utca 150. sz. ház kapuja, amelyet egész tájkép díszít, ami nagy ritkaság. A kapunak az ajtónyílás fölötti részén egy vízimalmot látunk; balról a gabonát viszik kocsin a malomba, jobbról pedig a hajó szállítja tovább a lisztet. Mivel a hajónak keze is van, ez a faragvány már a gőzhajózás korából való, azaz nem lehet régebb hetven évesnél. Érdekes, hogy a táj égboltjára felhőket is faragtak. Valószínű, hogy ez a ház a kapu készítésekor egy vizimolnáré volt. (9. ábra.)

A kőbe faragott homlokdíszek között talán legnevezetesebb a budavári miniszterelnöki palota klasszikus irányú domborműve, melynek egy részletét szintén bemutatjuk. Ez a palota eredetileg a Sándor grófi családé volt; 1804—1806-ban építette Pollák Mihály. A domborművek nem a főhomlokzaton, hanem a palota oldalfalán vannak elhelyezve; diadalmenetet ábrázolnak. Petrik Albert szerint valószínű, hogy e domborműveket Ferenczy István mintázta, akinek akkoriban Budán az Ország-ház-utcában volt műterme. Mivel Ferenczy Sándor gróf feleségéről is készített egy mellszobrot, kétségtelen, hogy ismeretségben volt a grófi családdal, és így valószínű is, hogy a palota építésekor a szobrászati dísz elkészítését a közelben lakó Ferenczyre bízta. (10. ábra.)

A Donáti-utca 14. számú ház díszes kapuzata rendkívül harmónikus, a klasszikus építészetre emlékeztető munka. (11. ábra.)

Méltó párja neki fönt a várban, a Tárnok-utca 1. számú ház kapuja,

13. DOMBORMŰ EGY MÁRIA VALÉRIA-UTCAI HÁZON.

14. DOMBORMŰ EGY MÁRIA VALÉRIA-UTCAI HÁZON.

mely, mint a latin fölirat elárulja, 1794-ből való. (12. ábra.)

A pesti oldalon is találunk néhány érdekes dombormű-diszítésű házat.

15. OROMDISZ A MÁRIA VALÉRIA-UTCÁBÓL.

Pl. a Mária Valéria-utca egyik palotájának orommezéjét a családi címeren kívül allegorikus alakok is díszítik. (15. ábra.) Úgy ez az oromdíz, mint a ház homlokzatán levő négy más dombormű Huber József munkája (13., 14., 16., 17. ábra); egyik

16. DOMBORMŰ EGY MÁRIA VALÉRIA-UTCAI HÁZON.

17. DOMBORMŰ EGY MÁRIA VALÉRIA-UTCAI HÁZON.

18. MERKUR, A RÉGI POSTA-UTCA 15. SZ. HÁZON.

művésznünk volt a XIX. század első felében. A külföldön megbecsülték, részt vett a párisi Louvre díszítésében is, itthon azonban nem méltányolták. Régenté ez volt a magyar művészek tipikus sorsa. Kupeczktyól és Mányoktyól kezdve egész Markó Károlyig, sőt szinte kedvünk volna azt állítani, hogy Munkácsy Mihályig.

Huber műveivel vetekedik, sőt némely tekintetben fölülmúlja azokat az a három dombormű, mely a Régi posta-utca 15. sz. a lévő sarokházat díszíti. Mind a három egy-egy fekvő mithológiai alakot ábrázol: Merkurt (18. ábra), Lédát a hattyúval (19. ábra) és Szaturnuszt (20. ábra). A Léda-domborművön a hattyú szárnya és törzse, sőt a feje is megvan, csak a

19. LÉDA A HATTYÚVAL, A RÉGI POSTA-UTCA 15. SZ. HÁZON.

20. SZATURNUSZ A RÉGI POSTA-U. 15. SZ. HÁZON.

domborművön, mely egy részeg szatírt ábrázol (13. ábra), a szerző neve is ott van: „Fecit Huber.“ („Huber készítette.“) Meglehető ritka dolog, hogy a szerző egy domborművön is föltünteti a nevét, még pedig ily óriás betűkkel, — de lehet, hogy Hubernek oka volt rá. Huber, pozsonyi szobrász, ugyanis egyik legkitünőbb

nyaka hiányzik. A XIX. század első feléből valók ezek a domborművek is.

A főváros tanácsa elhatározta, hogy összeírta mindazt, ami Budapesten művészi szempontból látnivaló; ha ezzel elkészülnek, látni fogjuk, hogy művészi szempontból sem oly szegény a magyar főváros, mint eddig gondoltuk.

tély falában volt elhelyezve a szobor, hanem csak később került ide.

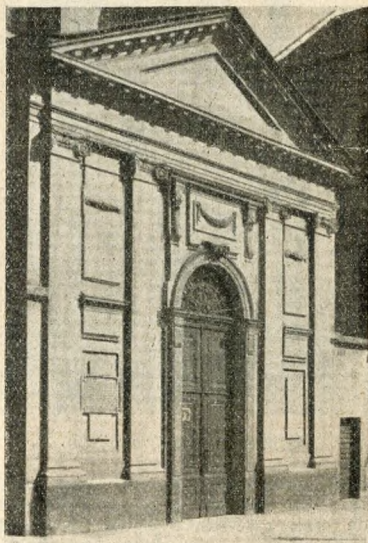
A belvárosi templomban látható legelső hírneves szobrászunknak, Ferenczy Istvánnak egyik műve is: Kul-

Kulcsár István síremléke.

sok hírneves szerkesztőjének márvány síremlékét 1829—1832. között faragta a művész. Meller Simon, aki monografiát írt Ferenczy Istvánról, azt írja erről a síremlékről, hogy kevés benne az eredetiség, nem egyéb ez, mint a Canova-féle síremlék-típus egyik változata. A múlt század elején azonban, a mi viszonyaink között, nagyon számottevő művészi alkotás volt ez a síremlék így is, amint előtünk áll.

Budapestnek talán legrégebbi építménye a budavári helyőrségi templomnak egy része. Maga a templom a XVIII. századból való, de egy része, nevezetesen a torony alsó része és a templom keleti végén levő oltárhely még a XIII. század első felében épült régi, Mária Magdolna-templom maradványa. Ennek a templomnak a még elég erős romjai fölé emelték a mai helyőrségi temp-

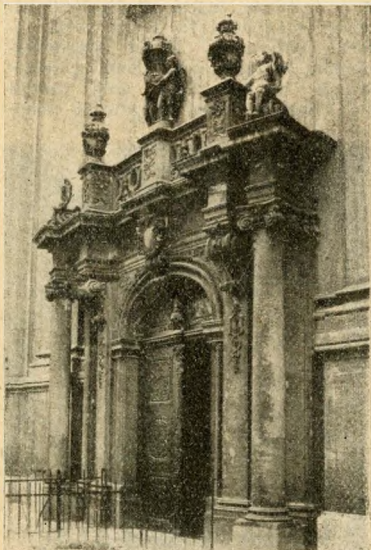
A helyőrségi templom előcsarnoka.

csár Ferencnek, a jeles ujságírónak síremléke. Az emlékmű fölírása így szól: „Kulcsár Istvánnak, nemzeti-ségre buzgón serkentőnek, kesergő özvegye. Született MDCCLX., meghalt MDCCCXXVIII.“ Valószínű, hogy a Hazai és Külföldi Tudósítá-

lomot, mely arról is nevezetes, hogy itt koronázták meg 1792-ben Ferenc királyt. Nem sokkal később már katonai raktár volt a templom, majd a XIX. század második felében restaurálták. 1819-ben készült el a templomnak az Uri-utcába nyíló kis

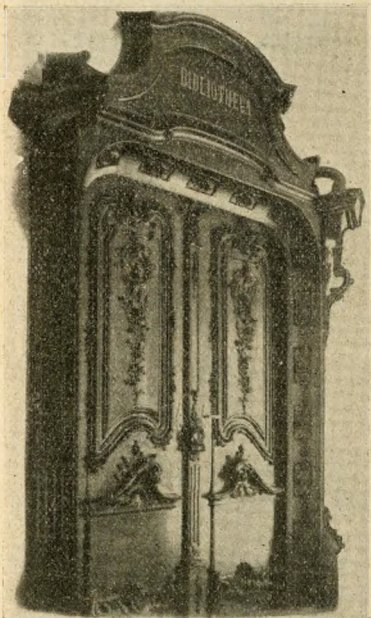
előcsarnoka, melyet itt bemutatunk. A klasszicizáló stílusnak ez a homlokzat egyik legszebb emléke Budapesten. Az ajtó elég egyszerű, félkörös záródású; a falfelületet igen kellemesen tagozza a kapu mellett jobbról és balról két-két falszalag, mely fönt a párkány alatt ioni fejezettel végződik; nagyon csinos a homlokzat orom-díszje is.

Budapestnek egyik nem nagyon méltányolt, de művészi szempontból kiváló értékű műemléke az egyetemi templom. E barokkstíliú építményt a XVIII. században hozták létre a pálosok, akiknek szerzetét Pesten, 1693-

Az egyetemi templom kapuja.

műemléket rejt magában. Gyönyörű a szeminárium könyvtárterme, melyben tömérdek a fafaragvány; itt bemutatjuk a könyvtár kétszárnyu ajtaját is, melyhez fogható nemes stíliú fafaragvány alig van az országban. Úgy a templom kapuja, mint a könyvtárterem ajtaja tölgyfából van faragva. Hogy kitől származnak a műiparnak e remek termékei: nem tudjuk; csak annyit tudunk, hogy a pálosok közül többen igen nagy meste-

Ajtó a papnevelő-intézetben.

ban telepítették le. A szerzetesek 1715-ben kezdték meg az építkezést, de csak 1776-ban fejezték be. Rendkívül díszes a templom homlokzatának faragott kapuja, mely egy hozzáértő kritikus szerint „művészi átgondoltság és tökéletesség dolgában messze fölülmúlja összes fővárosi templomaink barokk-korbeli kapuzatait“. A templommal körülbelül egyidős a pálosok egykori kolostora is, a templom mellett, — a mai középonti papnevelő-intézet. Ez az épület, amely igénytelen kívülről, olyan sok

rek voltak a fafaragásban, és hogy a templom és a mellette épült kolostor összes fafaragványait ők maguk készítették; nem csupán terveket rajzoltak ehhez a munkához, hanem magát a faragást is ők maguk végezték.

A századok folyamán a Zichy grófi család számos tagja kivált hitbuzgóságával. A XVIII. század közepe táján Zichy Miklós gróf adta legtöbb jelét az egyházi élettel szemben való áldozatkészségének. Zichy Miklós gróf nejevel, Berényi Erzsébettel együtt legbökezübb mecénása

volt az óbudai egyháznak; az óbudai templom építésének költségeit jórésben, berendezésének költségeit pedig egészen ők viselték. A templom-téren álló Szent Flórián és Nepumoki Szent János szobrát is ők emeltették (a talapzaton ott van a címerük is), úgyszintén tőlük való a Flórián-téri szoborcsoport is, amelynek egyik tagját itt bemutatjuk. E csoportozatban, angyalkák között, Nerei Szent Fülöp, Borromei Szent Károly és Szent Flórián alakja látható. A mi képünk e szoborcsoportozatból Borro-

művész nevét, aki ez alakokat kőbe faragta, sajnos, nem tudjuk; egyike azoknak a névteleneknek, akiknek művei tovább élnek a hírüknél.

Fischer von Erlach, az osztrákok leghíresebb építőművésze (ő építette a bécsi Károly-templomot is), a régi Pestet is gazdagította egy remek építménnyel. Még a XVIII. század elején a mai Kálvária-téren egy pesti asszony, Schwartz-Wiesener Anna kálvária-kápolnát építtetett a maga költségén. 2511 forintot adott e célra, de ez a pénz akkor igen nagy összeg

Borromei Sz. Károly szobra Óbudán, a Flórián-téren.

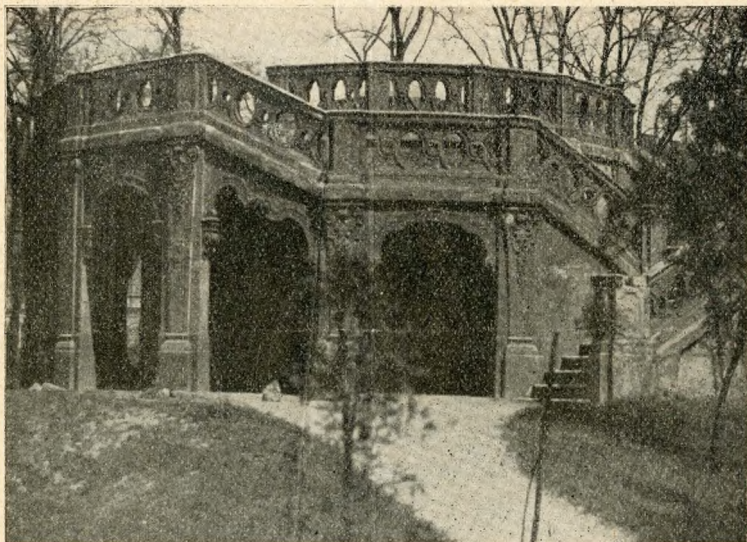
mei Szent Károly alakját ábrázolja, mely egyik leírója, Petrik Albert szerint „természetes beállításával és az arcán tükröződő mélységes áhitattal még a mai művészi ízlés szempontjából is helytálló alkotás“. A szobor fölírata elmondja, hogy Zichy Miklós gróf és neje, Berényi Erzsébet Nerei Szent Fülöp, Borromei Szent Károly és Szent Flórián közbenjárását kérte, hogy az Isten óvja meg Buda városát a földrengés pusztításától és a pestistől; mivel a grófi pár kérése be is teljesedett, az említett szentek tiszteletére a grófi pár hálából emeltette ezt a szoborcsoportozatot. A

volt. A kápolna tervét Fischer von Erlach készítette, de az építést már nem ő végezte. A Kálvária-kápolna, mely sóskúti kőből épült, koralaku építmény volt, amelynek terraszszerű tetejére igen szép kő-korlással ellátott lépcsőn lehetett följutni; a három fészület (Jézus és a két lator) a kálvária-kápolna tetején volt fölállítva. A múlt század kilencvenes éveinek elején, amikor a Baross-utcát szabályozták, a Kálvária-tér rendezésével kapcsolatban lebontották a kápolnát is. Hogy azonban ez a művészi becsü épület teljesen el neenyésszék, magát a kápolnát (a há-

rom fészület és az egyházi fölszerelések nélkül) újra fölépítették; köveit elszállították a festő mesteriskola kertjébe és ott újra összeállították. Ma festőműterem van a belsejében. Mindenesetre okosabb dolog lett volna kálvária-kápolnának meghagyni, és ha már éppen nem maradhatott meg régi helyén (pedig a Kálvária-tér elég nagy volt ehhez is), akkor is el lehetett volna helyezni valami megfelelőbb helyen. Budapest semmiesetre sem bővelkedik annyira

keleti falához illeszkedik egy síremlék, amelyben Zichy Manóné grófné, Strachan Sarolta alussza örök álmát. A fekvő nő-alak szobrán csak az akt régies, maga a művészi munka egészen új. Azonban nem magyar művész készítette, hanem egy Gayard nevű francia szobrász.

Pár esztendeje csak, hogy új építkezés miatt el kellett távolítani helyéről Pestnek egyik nevezetességét, a belvárosi Kristóf-téri Nagy Kristófot. Ez a szobor, mely most a kö-

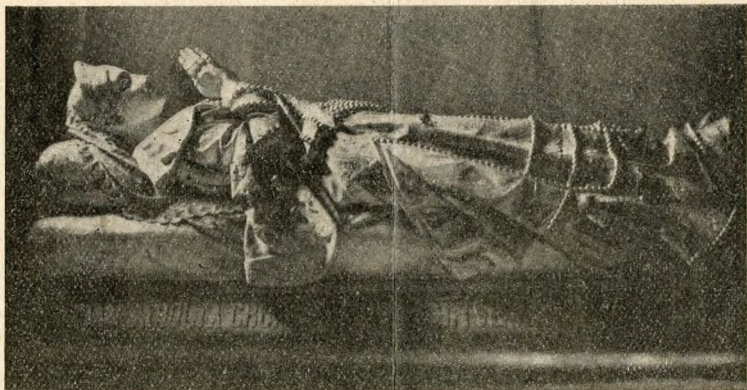

A régi Kálvária a festőiskola kertjében.

műemlékekben, hogy a barokstílnak egy ilyen kitűnő képviselőjét szabad lett volna egy minden forgalmas útvonalról félreeső kertben eldugni.

A maga puritánságában már szinte a túlzásig menő Kálvin-téri református templomnak is van egy műemléke: egy síremlék, amelyet alkalmasint kevesen vettek észre eddig még azok közül is, akik gyakrabban megfordulnak ebben a templomban. A református templomokban nincsen szobrokhoz szokva az ember szeme, és ha mégis van valami ilyen emlék a falon (mint itt, hátul a sötétben), nem látja meg az ember. A templom

zépponti városháza udvarán van elhelyezve, a múlt század közepén készült. A Kristóf-tér (akkor Kishídutca) és Váci-utca sarkán álló ház tulajdonosa, Birly doktor készítette, akinek nevében Hild József építész folyamodott a városhoz, hogy engedje meg a szobor fölállítását, mert „Pesten igen érezhető a hiány szobrokban és műtárgyakban, melyek más külföldi városok megszokott ékességét képezik“. A városházán kiadták a folyamodványt a „szépészeti bizottmánynak“, melyet annakidején még József nádor alakítottatott, s a bizottmány javaslata alapján a város

Zichy né Strachan S. siremléke a Kálvin-téri templomban.

meg is engedte a szobor fölállítását. A szobor elkészítésével Bauer Mihályt bízták meg, aki az agyagmintát a Kerepesi-ut és a Sip-utca sarkán levő műtermében készítette el, míg a köbefaragást a Váci-körút egyik házának udvarán végezték. Bauer egy darab kőből faragtatta ki a három méternél magasabb szobrot, amelyet álló helyzetben szállítottak a Kristóftérre, mert a szobrász félt, hogy a műve eltörik, ha lefektetik. Hogy a művészt mennyire megbecsülték, kitűnik abból, hogy annak a háznak, melynek udvarán a szobor készült, a kapuját csak azért nem építették meg a szobor elkészülte előtt, hogy a hatalmas kőalakot álló helyzetben is kivihelessék az udvarból. 1910-ben azonban a fővárosban, mely ajándékkul kapta a szobrot, már nem volt ennyi kegyelet: a szobrot három darabba fűrészelték, hogy könnyebben elszállíthassák.

Ez az eset is egy példa arra, hogy a főváros maga sem mindig tudja megbecsülni a saját kulturtörténeti emlékeit.

Magát a Kristóf-szobrot Petrik művészeti tekintetben így értékelte: Művészi szempont tekintetében a Kristóf-szobor, amelyet nagy méretei miatt egyszerűen Nagy Kristóf szobornak volt szokás nevezni, első kifogástalan műemléke a főváros szobrászművészetének; azért is különösen érdekes, mert bizonyossága annak a szabadabb szellemnek, mely a harmincas évek-

A nagy Kristóf.

ben semmi megbotránkoztatót nem látott abban, hogy a művész a szent alakjában egy kifogástalan tökéletességgel megmintázott férfi aktját merte a nyilvánosság elé állítani.